

دلایل و پیامدهای استعفای نخست‌وزیر ترکیه

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۴۸۴۱

اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۵

معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۳.....	سابقه و افکار داوود اوغلو.....
۵.....	دلایل کناره گیری داوود اوغلو.....
۹.....	پیامدهای کناره گیری.....
۹.....	پیامدهای داخلی.....
۱۳.....	پیامدهای خارجی.....
۱۵.....	جمع بندی.....
۱۶.....	منابع و مأخذ.....

دلایل و پیامدهای استعفای نخست‌وزیر ترکیه

چکیده

اعلام استعفای احمد داوود اوغلو نخست‌وزیر و رئیس حزب عدالت و توسعه ترکیه از مهمترین اخبار و تحولات منطقه به حساب می‌آید. افزایش اختلافات او با رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه نهایتاً به کناره‌گیری داوود اوغلو از هیئت حاکمه این کشور انجامید. دلایل مختلفی برای این استعفا مطرح است. از جمله آنها می‌توان به دیدگاه‌ها و انتخاب‌های متفاوت داوود اوغلو و اردوغان برای فهرست کاندیداهای حزب عدالت و توسعه در انتخابات پارلمانی سال گذشته، عدم همراهی جدی داوود اوغلو با تلاش‌های فزاینده و مستمر اردوغان برای تبدیل نظام سیاسی ترکیه از پارلمانی به ریاستی، اختلاف‌نظر در مورد بازداشت شماری از فعالان سیاسی و روزنامه‌نگاران، نحوه تعامل با اتحادیه اروپا بر سر مسئله مهاجران، نحوه مدیریت مشکلات اقتصادی، نحوه مقابله با حزب کارگران کردستان ترکیه و نهایتاً نارضایتی داوود اوغلو از سلب اختیاراتش در تعیین مقامات استانی و محلی حزب عدالت و توسعه اشاره کرد.

طبعاً، کنار رفتن احمد داوود اوغلو از مقام ریاست حزب عدالت و توسعه پیامدهای مهمی برای ترکیه در کوتاه و میان‌مدت به همراه خواهد داشت. می‌توان این پیامدها را در دو سطح داخلی و خارجی مورد شناسایی و بررسی قرار داد. در حوزه داخلی افزایش تمرکزگرایی در ساختار قدرت، امنیتی‌تر شدن فضای سیاست داخلی، تداوم و تشدید مقابله

با نیروهای حزب کارگران کردستان ترکیه موسوم به پ ک ک، تشدید اختلافات داخلی حزب حاکم و پیگیری طرح تغییر نظام سیاسی ترکیه از مهمترین موارد خواهد بود. اما در مورد پیامدهای خارجی می‌توان به افزایش سیاست‌های مداخله‌جویانه ترکیه در منطقه، نزدیکی بیشتر آنکارا به عربستان و قطر و تأثیرات منفی بر روابط این کشور با اتحادیه اروپا اشاره کرد. البته در بلندمدت و با افزایش انتقادهای داخلی از سیاست‌های اردوغان ممکن است ترکیه آستان تحولات جدیدی شود که لزوماً با اهداف وی منطبق نخواهد بود.

مقدمه

تحولات سیاسی در ترکیه با کنار رفتن احمد داوود اوغلو از هیئت حاکمه این کشور وارد فضا و مرحله جدیدی شده است. داوود اوغلو سیاستمدار شناخته شده و کهنه‌کار ترکیه پس از دیدار با رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهوری این کشور، در روز شانزدهم اردیبهشت اعلام کرد که از ریاست حزب عدالت و توسعه که از سال ۲۰۰۲ حزب حاکم این کشور بوده است کناره‌گیری خواهد کرد. بر این اساس وی از مقام نخست‌وزیری ترکیه که از بیش از ۲۰ ماه پیش بر مسند آن تکیه زده بود نیز کنار خواهد رفت. بسیاری از ناظران این تحول را ناشی از شکاف فزاینده درون‌حاکمیتی در ترکیه دانسته‌اند و پیش‌بینی می‌کنند که کنار رفتن داوود اوغلو از ساختار سیاسی حاکم ترکیه پیامدهای قابل توجهی در دو عرصه سیاست داخلی و سیاست خارجی این کشور به همراه خواهد داشت. ترکیه در سطح داخلی با مشکلات عدیده‌ای نظیر افزایش ناامنی‌های داخلی و تقابل فزاینده با نیروهای حزب کارگران کردستان یا پ ک ک دست به گریبان است و در عرصه سیاست

خارجی نیز با اشتباهات راهبردی اردوغان در حمایت از تروریست‌های تکفیری نقش مهمی در گسترش بی‌ثباتی‌های منطقه‌ای ایفا کرده است و در چنین شرایطی تغییرات اساسی در ساختار سیاسی این کشور می‌تواند در هر دو سطح داخلی و خارجی از اهمیت برخوردار باشد. می‌توان انتظار داشت که کنار رفتن داوود اوغلو نقطه آغازی برای تحولاتی مهم در ترکیه باشد.

سابقه و افکار داوود اوغلو

احمد داوود اوغلو ۵۷ ساله یکی از مشهورترین شخصیت‌های سیاسی در ترکیه است و بعد از رجب طیب اردوغان مهم‌ترین سیاستمدار ترک به حساب می‌آید. با این حال وی در سال‌های قبل از پیروزی حزب و عدالت و توسعه در انتخابات سال ۲۰۰۲ ترکیه، عمدتاً بر فعالیت‌های آکادمیک و دانشگاهی تمرکز داشت و کمتر وارد سیاست می‌شد. وی در دانشگاه‌های ترکیه و مالزی مشغول تدریس بود و البته در دهه ۱۹۹۰ به برخی فعالان سیاسی نظیر اردوغان و نیز عبدا... گل مشورت می‌داد. از این رو تعجب‌آور نبود که آنها با پیروزی حزب عدالت و توسعه در انتخابات، داوود اوغلو را به‌عنوان مشاور خود برگزیدند. در واقع انتخابات سال ۲۰۰۲ نقطه عطفی در زندگی داوود اوغلو به حساب می‌آید زیرا باعث شد تا او از محافل آکادمیک وارد دنیای سیاست شود. او ابتدا به سمت مشاور ارشد عبدا... گل نخست‌وزیر وقت ترکیه منصوب شد. در سال ۲۰۰۳ عنوان سفیر کبیر در دولت به او اعطا شد. داوود اوغلو همچنین تا سال ۲۰۰۹ که به سمت وزیر امور خارجه ترکیه

انتخاب شد به‌عنوان مشاور ارشد سیاست خارجی رجب طیب اردوغان فعالیت می‌کرد.^۱ داوود اوغلو در اول می ۲۰۰۹ به‌عنوان وزیر امور خارجه ترکیه منصوب شد و تا سال ۲۰۱۴ در این سمت باقی ماند. در ۲۷ آگوست ۲۰۱۴ به‌عنوان نخست‌وزیر ترکیه فعالیت سیاسی خود را ادامه داد. وی کتاب‌های زیادی در حوزه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل به دو زبان ترکی و انگلیسی به رشته تحریر درآورده است. کتاب‌ها و مقالات او همچنین به زبان‌های مختلفی از جمله ژاپنی، پرتغالی، روسی، عربی، آلبانیایی و فارسی ترجمه شده‌اند. او در سال‌های ۲۰۱۰، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ از سوی مجله «فارن پالیسی» در میان صد رهبر برجسته جهان معرفی شده است.^۲

احمد داوود اوغلو از سوی بسیاری از صاحب‌نظران و کارشناسان به‌عنوان معمار سیاست خارجی نوین ترکیه معرفی شده است. بنیان تفکرات او در حوزه سیاست خارجی بیشتر در مشهورترین کتاب وی با نام «عمق استراتژیک» بازتاب یافته است که در سال ۲۰۰۱ منتشر شد. نظریه عمق استراتژیک به دنبال آن بود که موقعیت ترکیه را از وضعیت حاشیه‌ای در روابط بین‌الملل به شرایط محوری تغییر دهد که براساس آن، این کشور در تقاطع چندین منطقه قرار می‌گیرد. به اعتقاد داوود اوغلو، ترکیه یک کشور خاورمیانه‌ای، بالکانی، قفقازی، آسیای مرکزی، حوزه خزر، مدیترانه‌ای و حوزه دریای سیاه است و می‌تواند نفوذش را همزمان در همه این مناطق اعمال کند و مدعی یک نقش استراتژیک جهانی باشد.^۳

1. Hakan Arslanbenzer, Ahmet Davutoğlu: Intellectual as statesman, Daily Sabah, August 23, 2014.

2. The Prime Minister of the Republic of Turkey Ahmet Davutoğlu, <http://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/03/biography-Ahmet-Davutoglu.pdf>

3. Ioannis N. Grigoriadis, The Davutoğlu Doctrine

براساس این نظریه، ترکیه بر آن است تا با خارج شدن از سایه انزواگرایی دوران قبل از جنگ جهانی دوم و وابستگی دوران جنگ سرد، خود را به‌عنوان بازیگری معرفی نماید که نقش بیشتری در تحولات منطقه به‌ویژه در غرب آسیا ایفا می‌کند.^۱ هر چند او تلاش برای ایجاد یک دولت عثمانی جدید را رد می‌کرد اما دکتترین او در این کتاب شامل بازسازی روابط با کشورهای واقع در حوزه امپراتوری سابق عثمانی می‌شد.^۲ بسیاری از کارشناسان، مداخلات ترکیه در امور منطقه غرب آسیا در یک دهه اخیر را محصول مستقیم دیدگاه‌های داوود اوغلو می‌دانند هر چند برخی صاحب‌نظران موضوع حمایت آنکارا از تروریست‌های تکفیری به‌ویژه در سوریه و عراق را به رفتار و افکار جاه‌طلبانه خود اردوغان نسبت می‌دهند.

دلایل کناره‌گیری داوود اوغلو

دلایل مختلفی برای کناره‌گیری داوود اوغلو از قدرت ذکر می‌شود. اما علت اصلی به‌نوعی سایر علل استعفای داوود اوغلو را نیز تحت پوشش خود قرار می‌دهد موضوع اختلاف رو به افزایش وی با رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور این کشور است که گفته می‌شود از حدود یکسال پیش بر سر موضوعات مختلف بیشتر شده بود. درحالی که داوود

and Turkish Foreign Policy, HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN AND FOREIGN POLICY, Working Paper Nr 8/2010, P.4.

1. Joshua W. Walker, Introduction: The Sources of Turkish Grand Strategy - 'Strategic Depth' and

'Zero-Problems' in Context, The London School of Economics and Political Science is a School of the University of London, www.lse.ac.uk, P.5.

2. The Davutoglu effect, The Economist, October 21, 2010.

اوغلو و اردوغان برای چندین سال متحد نزدیک یکدیگر به حساب می‌آمدند و بارها از طرف یکدیگر به‌عنوان برادر خطاب می‌شدند شاهد بودیم که اختلاف دو طرف بر سر شماری از موضوعات داخلی و خارجی نهایتاً جدایی آنها را در شکل خروج داوود اوغلو از حاکمیت رقم زد. از مهمترین اختلافات دو طرف می‌توان به دیدگاه‌ها و انتخاب‌های متفاوت آنها برای فهرست کاندیداهای حزب عدالت و توسعه در انتخابات پارلمانی سال گذشته این کشور اشاره کرد به نحوی که اردوغان با برخی افراد مورد نظر داوود اوغلو برای قرار گرفتن در این لیست مخالفت کرده بود. همچنین اردوغان برخی افراد نزدیک به خود را وارد حزب حاکم کرده بود تا از این طریق فشارها بر داوود اوغلو را برای هماهنگی بیشتر با سیاست‌های خود افزایش دهد و این درحالی بود که داوود اوغلو نظر مثبتی نسبت به حضور برخی از این افراد در حزب نداشت.

اما یکی از مهمترین اختلافات دو طرف به عدم همراهی جدی داوود اوغلو با تلاش‌های فزاینده و مستمر اردوغان برای تبدیل نظام سیاسی ترکیه از پارلمانی به ریاستی مربوط می‌شود. از این‌رو اقدام به برکناری داوود اوغلو از سوی ناظران سیاسی یک گام بالقوه دیگر اردوغان برای تضعیف نظام پارلمانی ترکیه و ایجاد یک نظام ریاستی قوی خواهد بود که قدرت وی را افزایش خواهد داد. اردوغان پیش از این، برخوردهای سختی با مخالفان نظام ریاستی کرده بود و روابطش با داوود اوغلو نیز به همین دلیل پرتنش شده بود. داوود اوغلو اشتیاق زیادی به ایجاد یک نظام ریاستی که رئیس‌جمهور در آن قدرت زیادی داشته باشد نداشت.^۱

1. Erin Cunningham, Turkey's prime minister resigns amid high-level rifts and deepening crises, Washington Post, May 5, 2016.

از دیگر موارد اختلافی میان اردوغان و داوود اوغلو موضوع بازداشت شماری از فعالان سیاسی و روزنامه‌نگاران منتقد دولت و شخص رئیس‌جمهور است که در مواردی با مخالفت داوود اوغلو مواجه شد. گفته می‌شود که اردوغان رکورد بازداشت به جرم توهین به رئیس‌جمهور را شکسته است.^۱

همچنین موضوع تعامل با اتحادیه اروپا بر سر مسئله مهاجران که مذاکرات آن در هفته‌های اخیر میان دو طرف جریان داشت نیز از دیگر موارد اختلاف میان طرفین بوده است. داوود اوغلو رهبری مذاکرات با اروپا در مورد این موضوع را برعهده داشت و موفق شد به توافقاتی با اروپایی‌ها در این زمینه دست یابد. او همچنین توانست در جریان مذاکرات، برخی امتیازات را از اروپایی‌ها اخذ کند که از جمله کسب امتیازات مالی و نیز موضوع ورود مشروط اتباع ترکیه بدون ویزا به حوزه کشورهای شنگن از آن جمله بود. با این حال اردوغان رضایت چندانی از مذاکرات با اروپا نداشت و نهایتاً هم با مخالفت سرسختانه با درخواست اروپایی‌ها برای تغییر قانون ضد تروریسم ترکیه مانع از توافق با اتحادیه اروپا شد و به‌نوعی تلاش‌های داوود اوغلو را بی‌نتیجه گذاشت.

در مورد اینکه چرا اردوغان با روند تعامل با اروپا مخالفت کرده است تحلیل‌های مختلفی ارائه می‌شود اما مهمترین گمانه آن است که اردوغان نسبت به اعتبار سیاسی که داوود اوغلو از قبیل مذاکرات با اروپایی‌ها به دست می‌آورد نگران بود. برخی شخصیت‌های اروپایی از جمله آنگلا مرکل صدراعظم آلمان روابط نزدیکی با داوود اوغلو برقرار کرده بودند. اردوغان نسبت به این فرآیندها که به تقویت موقعیت داوود اوغلو منجر می‌شد خوشبین نبود و حتی آن را تهدیدی علیه خود می‌دانست. او بی‌زاری فرآیندهای از

1. Ibid.

تلاش‌های نخست‌وزیر داشت که استقلال و عدم وابستگی او را اثبات می‌کرد.^۱ علاوه بر موارد فوق، اردوغان و داوود اوغلو در مورد شماری از موضوعات دیگر در حوزه تصمیم‌گیری با یکدیگر اختلاف داشتند. از جمله این موضوعات نحوه مدیریت مشکلات اقتصادی ترکیه بود که به‌ویژه در یک سال اخیر به واسطه افزایش ناامنی‌ها و نیز بروز بحران در روابط با روسیه که به تحریم آنکارا از سوی مسکو انجامید بیشتر شده بود. اختلاف دیگر مربوط به نحوه مقابله با حزب کارگران کردستان ترکیه بود. با ازسرگیری درگیری‌ها میان ارتش ترکیه و نیروهای این حزب ناامنی به شکل فزاینده‌ای در ترکیه افزایش پیدا کرد و مردم این کشور شاهد شماری از حملات تروریستی در شهرهای مهم از جمله در استانبول بودند. این درگیری‌ها معضلات سیاسی، امنیتی و اقتصادی عدیده‌ای برای دولت به بار آورد. در این میان درحالی که داوود اوغلو احتمال ازسرگیری مذاکرات صلح با حزب کارگران کردستان را مد نظر قرار می‌داد، اردوغان به طور بی‌شائبه‌ای با این مذاکرات مخالفت می‌کرد.^۲

نهایتاً باید به نارضایتی داوود اوغلو از سلب اختیاراتش در تعیین مقامات استانی و محلی حزب عدالت و توسعه اشاره کرد که باعث شد از مقام ریاست این حزب استعفا دهد. لازم به ذکر است که کمیته اجرایی این حزب اخیراً با سلب اختیار داوود اوغلو در این زمینه عملاً ضربه نهایی را به موقعیت درحال افول وی در ساختار حزب حاکم زد. گفته می‌شود که کمیته اجرایی حزب این تصمیم را به دلیل بی‌توجهی داوود اوغلو به

1. Mehul Srivastava, Turkish prime minister quits after rift with Erdogan, Financial Times, May 5, 2016.

2. Constanze Letsch, Turkish PM Davutoğlu resigns as President Erdoğan tightens grip, Guardian, May 5, 2016.

ملاحظات اردوغان در انتصابات محلی اتخاذ کرده است.

پیامدهای کناره‌گیری

کنار رفتن احمد داوود اوغلو از مقام ریاست حزب عدالت و توسعه بی‌تردید پیامدهای مهمی برای ترکیه به همراه خواهد داشت. با توجه به مسائل و روندهای مهمی که آنکارا در هر دو حوزه سیاست داخلی و خارجی با آنها دست به گریبان است می‌توان این پیامدها را در هر دو سطح مورد شناسایی و بررسی قرار داد. مجموعه این پیامدها را حداقل در کوتاه و میان‌مدت می‌توان برای ترکیه قابل انتظار دانست هرچند که در بلندمدت ممکن است شرایط به ضرر اردوغان رقم بخورد.

پیامدهای داخلی

در بُعد داخلی می‌توان انتظار داشت که کنار رفتن داوود اوغلو از ساختار قدرت حداقل با پیامدهای مهم و سرنوشت‌ساز ذیل همراه باشد.

۱. افزایش تمرکزگرایی در ساختار قدرت

با کنار رفتن احمد داوود اوغلو از ترکیب قدرت، رجب طیب اردوغان به‌عنوان رئیس‌جمهور ترکیه از فضا و مجال بیشتری برای یکدست کردن حاکمیت برخوردار خواهد بود. همچنانکه پیش‌تر مورد اشاره قرار گرفت داوود اوغلو در شماری از مسائل داخلی و خارجی در حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی و اقتصادی با اردوغان اختلاف‌نظر داشت و وزن و نفوذ وی در

ساختار قدرت باعث می‌شد تا اردوغان برای اجرای ملاحظات خود در خصوص این مسائل با چالش‌هایی مواجه باشد. به همین دلیل در چند ماه گذشته کارشناسان و تحلیلگران نسبت به ایجاد شکاف درون حاکمیتی که به تشدید اختلافات میان داوود اوغلو و اردوغان اشاره داشت هشدار می‌دادند. اما اکنون با کنار گذاشتن داوود اوغلو، رئیس‌جمهور ترکیه می‌تواند با ترکیب یکدست‌تر و بدون چالش‌تری ملاحظات خود در امر اداره کشور را محقق سازد. بسیاری از تحلیلگران، کنار رفتن داوود اوغلو از قدرت را زمینه‌ساز افزایش تمرکزگرایی در تصمیم‌گیری‌های حکومتی ترکیه می‌دانند که با محوریت شخص اردوغان دنبال خواهد داشت. برخی تحلیلگران با اشاره به این روند اعتقاد دارند که اردوغان در حال تبدیل شدن به شخصیتی نظیر ولادیمیر پوتین در روسیه است. به نظر آنها اردوغان به دلیل سبک اقتدارگرایانه‌اش و توانایی‌اش در پیروزی در انتخابات همزمان با فرسودن نهادهای دمکراتیک در ترکیه به شخصیت پوتین شباهت پیدا کرده است.^۱

در عین حال می‌توان پیش‌بینی کرد که با افزایش تمرکزگرایی در ساختار قدرت در ترکیه و نیز حرکت اردوغان به سمت اقتدارگرایی بیشتر، حجم انتقادهای داخلی به سبک زمامداری وی افزایش یافته و مخالفت‌ها با او گسترده‌تر شود.

۲. امنیتی‌تر شدن فضای سیاست داخلی

متعاقب افزایش خودمختاری و خودمحموری اردوغان در صحنه سیاسی ترکیه می‌توان انتظار داشت که حجم برخوردها با مخالفان و منتقدانی که شمارشان بعد از تحولات اخیر

1. Tim Arango and Ceylan Yeginsu, How Erdogan Moved to Solidify Power by Ousting a Pivotal Ally, New York Times, May 5, 2016.

بیشتر خواهد شد نیز افزایش یابد. اردوغان در چند سال اخیر نشان داده که میزان تحملش در برابر مخالفان و منتقدان از هر صنف چه روزنامه‌نگار و روشنفکر و دانشگاهی و چه فعال سیاسی و مدنی کاهش یافته و هر روز به سمت برخورد سختگیرانه‌تر با آنها پیش می‌رود. حاصل این امر بازداشت و زندانی شدن بسیاری از مخالفان وی در داخل ترکیه بوده است. گفته می‌شود که داوود اوغلو در مورد این نحوه از برخورد با منتقدان اختلافاتی با اردوغان داشته است و از این رو طبیعی است که کنار رفتن وی از ترکیب هیئت حاکمه دست رئیس‌جمهور را برای افزایش برخورد با مخالفان بازتر خواهد کرد.

۳. تداوم و تشدید مقابله با پ ک ک

رویکرد اردوغان در قبال حزب کارگران کردستان این کشور تاکنون بسیار سختگیرانه بوده است. درحالی که داوود اوغلو از احتمال تجدید مذاکرات صلح با این گروه در صورت بیرون راندن نیروهای مسلحشان از قلمرو ترکیه سخن گفته بود اردوغان موضوع آغاز مجدد مذاکرات با پ ک ک برای برقراری صلح را رد کرده بود.^۱ اردوغان بر راهبرد ریشه‌کن کردن این گروه به‌ویژه از طریق عملیات نظامی تأکید دارد. تحت چنین شرایطی به نظر نمی‌رسد که با یکدست شدن ترکیب حاکمیت در ترکیه با محوریت اردوغان چشم‌انداز روشنی از پایان درگیری‌ها میان ارتش ترکیه و نیروهای پ ک ک وجود داشته باشد و حتی می‌توان انتظار تشدید درگیری‌ها میان دو طرف را در آینده داشت. این امر به معنای افزایش تحرکات نیروهای پ ک ک در داخل ترکیه از جمله از طریق ترور و بمب‌گذاری است که خود بر ضریب ناامنی در ترکیه خواهد افزود.

1. Turkey's PM effectively resigns amid rift with Erdogan, Russia Today, 5 May, 2016.

۴. تشدید اختلافات داخلی حزب حاکم

حزب عدالت و توسعه از سال ۲۰۰۲ با پیروزی در انتخابات‌های متوالی به‌عنوان حزب حاکم در ترکیه فعالیت کرده است. با این حال با گذشت زمان و بروز برخی اختلافات در مسائل سیاستی و حکمرانی برخی اختلافات داخلی در درون حزب به‌وجود آمده بود. با توجه به وزن بالای احمد داوود اوغلو در حزب عدالت و توسعه قابل پیش‌بینی است که خروج وی از ساختار حکومت به‌دلیل اختلافات با رجب طیب اردوغان بر اختلافات درونی این حزب دامن بزند. این امر می‌تواند زمینه انشعابات جدید در داخل حزب باشد و به‌طور بالقوه موقعیت حزب در انتخابات‌های بعدی را تضعیف نماید.

۵. پیگیری طرح تغییر نظام سیاسی ترکیه

بسیاری از کارشناسان، فشار اردوغان برای کناره‌گیری داوود اوغلو را اساساً به‌دلیل قصد وی برای تسهیل فرآیند تبدیل نظام سیاسی ترکیه از پارلمانی به ریاستی می‌دانند. همچنانکه پیش‌تر اشاره شد داوود اوغلو مخالف تمرکز قدرت در دستان رئیس‌جمهور بود و اردوغان برای پیگیری این طرح با مانعی جدی چون او مواجه بود. اکنون با کنار رفتن داوود اوغلو، رئیس‌جمهور ترکیه این موضوع را با جدیت بیشتری پی خواهد گرفت کما اینکه درست یک روز پس از اعلام استعفای داوود اوغلو، اردوغان خواستار برگزاری همه‌پرسی برای اصلاح قانونی اساسی جهت انجام طرح تغییر نظام سیاسی این کشور شد. وی در سخنان خود از موضوع تغییر نظام سیاسی ترکیه به نظام ریاستی به‌عنوان یک نیاز ضروری یاد کرد.

پیامدهای خارجی

کنار رفتن داوود اوغلو از قدرت علاوه بر پیامدهای داخلی می‌تواند تأثیراتی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز به شرح ذیل به همراه داشته باشد:

۱. افزایش سیاست‌های مداخله‌جویانه ترکیه در منطقه

تمرکز قدرت در دستان رجب طیب اردوغان باعث خواهد شد تا وی آمال و جاه‌طلبی‌های خود در منطقه را با جدیت بیشتری پیگیری کند. بر این اساس قابل پیش‌بینی خواهد بود که سیاست ترکیه در حمایت از تروریست‌های تکفیری و سلفی در سوریه و عراق و به‌ویژه حمایت از گروه‌های تروریستی داعش و جبهه‌النصره با قوت بیشتری ادامه یابد. اردوغان به‌واسطه شکست سیاست‌های خود در سوریه در خصوص ساقط کردن دولت قانونی حاکم بر این کشور دچار سرخوردگی شده و این موضوع به یکی از نقاط ضعف جدی وی در حوزه سیاست خارجی تبدیل شده است. او که با پیگیری سیاست حمایت از گروه‌های تروریستی و تنش‌آفرینی در منطقه عملاً ایده اولیه دولتش در حوزه سیاست خارجی مبنی بر به صفر رساندن تنش با همسایگان را ناکام گذارد اکنون و در صورت افزایش اختیارات ریاست‌جمهوری با جدیت بیشتری به سیاست‌های مداخله‌آمیز خود در منطقه ادامه خواهد داد.

۲. نزدیکی بیشتر ترکیه به عربستان و قطر

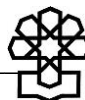
دولت اردوغان به‌منظور دستیابی به اهداف منطقه‌ای خود از جمله تضعیف جبهه مقاومت

و تقویت گروه‌های سلفی و تکفیری به کشورهای عرب حامی این گروه‌ها به‌ویژه عربستان سعودی و قطر نزدیک شده بود. این روند به‌ویژه در یک سال اخیر به شدت تقویت گردید به نحوی که شاهد رفت و آمد مقامات ارشد این کشورها در ماه‌های اخیر بودیم. از آن جمله می‌توان به دیدار اردوغان از عربستان و دیدار ملک سلمان پادشاه عربستان از ترکیه اشاره کرد. این رفت و آمدها منجر به امضای توافقات و قراردادهای مهمی میان طرفین شد. اکنون احتمال دارد که روند نزدیکی ترکیه به این کشورها پس از تحولات اخیر افزایش یابد. این مسئله البته به معنای فاصله گرفتن بیشتر ترکیه از ایران در سیاست‌های منطقه‌ای خواهد بود.

۳. تأثیرات منفی بر روابط با اروپا

کنار رفتن داوود اوغلو از قدرت با واکنش سرد کشورهای اروپایی مواجه شده است. اروپایی‌ها حضور داوود اوغلو در ساختار حاکمیت ترکیه را فرصتی برای حل برخی مشکلات و مسائل خود با این کشور می‌دانستند. کما اینکه تلاش‌های داوود اوغلو در زمینه تعامل با اروپا منجر به توافقات قابل توجهی با دولت‌های اروپایی بر سر موضوع مهاجران شده بود. اکنون با کنار رفتن داوود اوغلو از یک طرف و افزایش قدرت اردوغان که میل کمتری برای همکاری با اروپا در خصوص موضوعات حساس دارد از طرف دیگر می‌توان انتظار داشت که روابط دو طرف با چالش‌ها و مشکلات بیشتری مواجه شود.

از سوی دیگر افزایش خودمختاری و اقتدارگرایی اردوغان که با نتایج محتومی چون تضعیف روندهای دمکراتیک و تقویت روش‌های سرکوبگرانه در برخورد با منتقدان همراه خواهد بود تأثیرات منفی بر روابط اتحادیه اروپا با آنکارا بر جای خواهد گذاشت و موضع

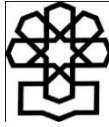
منفی برخی نهادهای اروپایی نظیر پارلمان اروپا را در برابر دولت اردوغان تقویت خواهد کرد. این امر چشم‌انداز منفی از آینده روابط دو طرف ترسیم می‌کند.

جمع‌بندی

کنار رفتن احمد داوود اوغلو از ساختار هیئت حاکمه ترکیه بی‌تردید تحولی مهم در روندهای سیاسی حاکم بر این کشور به حساب می‌آید. این موضوع تأثیرات خود را در هر دو حوزه سیاست داخلی و خارجی ترکیه برجای خواهد گذاشت. کناره‌گیری داوود اوغلو مسیر فراروی اردوغان برای افزایش قدرت خود را هموار خواهد کرد. با این حال طی شدن این مسیر فرآیندی بدون چالش برای او و همقطارانش نخواهد بود. با افزایش انتقادات از توسعه اقتدارگرایی شخصی در ترکیه از سوی فعالان سیاسی در داخل، نهایتاً ممکن است افکار عمومی ترکیه بیش از پیش به سمت مخالفت با سیاست‌های اردوغان سوق پیدا کند و این امر به تضعیف جایگاه او و حزب متبوعش در بلندمدت بیانجامد. جامعه ترکیه در شرایط جدید به‌طور فزاینده‌ای به سمت دو قطبی شدن حرکت خواهد کرد. چنانچه اردوغان بتواند حمایت نسبی داخلی را از سیاست‌هایش حفظ نماید می‌توان انتظار داشت که ملاحظات او در سیاست‌های داخلی و خارجی ترکیه تداوم یافته و تقویت شود. در غیر این صورت ترکیه در بلندمدت آستان تحولات جدیدی خواهد بود که لزوماً با اهداف اردوغان انطباق نخواهد داشت.

منابع و مأخذ

1. Arango, Tim and Ceylan Yeginsu, How Erdogan Moved to Solidify Power by Ousting a Pivotal Ally, New York Times, May 5, 2016.
2. Arslanbenzer, Hakan, Ahmet Davutoğlu: Intellectual as statesman, Daily Sabah, August 23, 2014.
3. Cunningham, Erin. Turkey's prime minister resigns amid high-level rifts and deepening crises, Washington Post, May 5, 2016.
4. The Davutoglu effect, The Economist, October 21, 2010.
5. Grigoriadis, Ioannis N. The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy, HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN AND FOREIGN POLICY, Working Paper Nr 8/2010.
6. Srivastava, Mehul. Turkish prime minister quits after rift with Erdogan, Financial Times, May 5, 2016.
7. Letsch, Constanze. Turkish PM Davutoğlu resigns as President Erdoğan tightens grip, Guardian, May 5, 2016.
8. The Prime Minister of the Republic of Turkey Ahmet Davutoğlu, <http://www.un.org/pgawp-content/uploads/sites/3/2015/03/biography-Ahmet-Davutoglu.pdf>
9. Turkey's PM effectively resigns amid rift with Erdogan, Russia Today, 5 May, 2016.
10. Walker, Joshua W. Introduction: The Sources of Turkish Grand Strategy - 'Strategic Depth' and 'Zero-Problems' in Context, The London School of Economics and Political Science is a School of the University of London, www.lse.ac.uk.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۴۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: دلایل و پیامدهای استعفای نخست‌وزیر ترکیه

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: محمدمهدی زنجانی

ناظر علمی: مهدی امیری

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. ترکیه

۲. داوود اوغلو

۳. اردوغان

۴. سیاست داخلی

۵. سیاست خارجی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۲/۲۲